

умов життя, знаходити способи та вирішувати завдання в різних життєвих ситуаціях. Реалізація компетентнісного підходу засобами підручника української мови буде максимально ефективною, якщо система завдань й вправ у ньому спрямована на розвиток конкурентоздатної на ринку праці особистості.

Актуальним і запитаним у сучасному суспільстві є підручник «Українська мова (рівень стандарту)» для 11 класу закладів загальної середньої освіти (автори Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І.) [1].

Дібрані вправи, завдання й запитання утворюють цілісну дидактичну систему, спрямовану на досягнення кінцевих результатів, передбачених новою навчальною програмою. Дотримано послідовності й наступності між завданнями й мовним матеріалом, логіки розташування змістових компонентів, неперервності формування в учнів предметної й ключових компетентностей, готовності до будь-яких життєвих ситуацій.

Завдання підручника передбачають реалізацію наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність», які співвідносяться з окремими ключовими компетентностями, сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій одинадцятикласників та визначають поведінку їх у різних нестандартних ситуаціях.

Однією з особливостей підручника є зосередження уваги на виявленні інтересів і здібностей випускників школи, визначальних у виборі професії; розвиткові оргдіяльнісних умінь, формуванні здатності працювати в команді й індивідуально; формуванні вмінь приймати рішення і бути відповідальними за них; розвиткові вмінь ставити цілі й системно працювати над реалізацією їх; формуванні внутрішнього потреби самонавчання і самовдосконалення.

У підручнику вміщено завдання на вибір, передбачено такі компоненти уроку як цілевизначення, рефлексія, аналітичні вправи й завдання дослідницького й творчого характеру.

Отже, підручник української мови для 11 класу (автори Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Новосьолова), система завдань його спрямовані на реалізацію компетентнісного підходу й передбачають неперервність розвитку в учнів предметної й ключових компетентностей.

Література.

1. Українська мова (рівень стандарту) підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти/ Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, В. І. Новосьолова. – К. : Педагогічна думка, 2019. – 232 с : іл.

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙ В ОПОРНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Онаць О. М.,
*кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу економіки та управління загальною середньою освітою,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Сучасний учитель має бути носієм освітніх і суспільних змін. Його роль, а скоріше ролі, є сьогодні надзвичайно важливими. Держава та суспільство висувають до вчителя, особливо до вчителя опорного закладу освіти, дуже високі вимоги, і це спонукає його до саморозвитку, самовдосконалення, до пошуку нових форм навчання й розвитку професіоналізму, до впровадження нових ефективних технологій, форм і методів роботи, побудови стосунків на засадах партнерської взаємодії та співробітництва. Велика роль учителя полягає в тому, що він має бути тим, хто «веде» (адже саме таке перше пояснення поняття «педагог»). Учитель є суб'єктом соціально-педагогічних реформ, розробником і керівником навчально-виховних проектів, лідером, діагностом, консультантом й організатором навчально-пізнавальної діяльності учнів. Функцій у школі в нього дуже багато: вчитель-предметник, класний керівник, керівник гуртка чи клубу, культорганізатор. А часто і мама чи тато, і нянька, і психолог, і друг...

Як показало наше дослідження, в опорних закладах освіти мають працювати найдосвідченіші вчителі, з високим рівнем професійної компетентності. Нами проведено анкетування щодо визначення готовності вчителів до інноваційної діяльності. Більшість членів педагогічних колективів шести опорних експериментальних закладів (176 осіб) відзначили, що інтерес до інновацій у педагогічній діяльності в них є.

На запитання, чим цікава для вчителів інноваційна діяльність, зазначали: в новаціях повніше реалізується свій потенціал, сили й здібності (142 особи); зростає самоповага, формується новий погляд на себе (25 осіб); цікаво створити щось своє (19 осіб). На запитання, що в педагогічному колективі є найважливішим, відповіді були такі: працювати творчо (110 осіб); відсутність конфліктів (47 осіб); трудова дисципліна (19 осіб). Щодо володіння технологією дослідницької діяльності «ні» відповіли 25 вчителів, які перший рік працюють у цих опорних закладах освіти. Щодо основних причин, які гальмують утілення в практику нових педагогічних ідей, підходів і прийомів роботи, то респонденти вказували на такі: слабкий зв'язок науки й практики; нестача часу й сил для створення та застосування педагогічних інновацій. Найбільш досвідчені і творчі вчителі таких причин не зазначили. Щодо визначення внутрішніх протиріч, які виникають під час створення чи застосування нового, відповіли так: немає компенсації за новаторські зусилля (58 учителів); нові ідеї важко практично реалізувати (77 осіб); немає впевненості, що нове принесе практичну користь (25 осіб); неминучі невдачі, помилки, а це неприємно (16 молодих учителів, досвід роботи 1-2 роки).

Результати анкетування засвідчили наявність сформованих в опорних закладах освіти цінностей педагогічних колективів, поєднаних з особистісними цінностями, що дає змогу керівництву закладів ефективно використовувати їх у процесі ухвалення управлінських рішень. Такі цінності, як: виконання своїх обов'язків на високому рівні компетентності, здатність самому ухвалювати рішення, вміння працювати в команді, вміння поважати інших і самого себе, інноваційність, професіоналізм, віра в успіх, прагнення до саморозвитку, лідерство, толерантність, дотримання етики - здатні забезпечувати результативність нововведень та формувати позитивний імідж опорних закладів освіти в зовнішньому середовищі зі сторони споживачів та громадськості.

Отже, який учитель потрібен опорному закладу освіти? На нашу і думку наших респондентів, це має бути вчитель, який має: *спеціальну* компетентність у галузі викладання навчального предмета, уміння й навички, здатності й досвід діяльності, різноманітні сучасні способи виконання завдань, професійні та особистісні цінності; має *методичну* компетентність у галузі способів формування знань, умінь і навичок учнів, володіє ефективними технологіями, формами й методами навчання, знає і вміє доцільно застосовувати інноваційні дидактичні методи й прийоми, знає психологічні механізми опанування знаннями і вміннями в процесі навчання, формування компетентностей; має *психологічну* компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості, вміння виявляти особистісні властивості та особливості, установки та спрямованість тих, хто навчається, вміє визначати і враховувати емоційний стан людей, вміє правильно вибудовувати взаємовідносини з учнями, колегами, батьками; має *аутопсихологічну* компетентність, яка містить уміння усвідомлювати рівень власної діяльності та відповідальності за результати своїх здібностей, знання про способи самовдосконалення, вміння бачити причини недоліків у своїй роботі й у собі, бажання самовдосконалюватися і самореалізуватися.

Керівник опорного закладу освіти відповідає не лише за рівень професіоналізму педагогів опорного закладу, але й за створення системи розвитку професіоналізму всіх педагогів освітнього округу, який належить до опорного закладу. Нами проведено дослідження лише серед вчителів закладів освіти, які отримали статус опорних. У філіях дослідження не проводилося. Можна зробити висновок, що потенціал учителів опорних закладів, які брали участь у цьому дослідженні, високий і свою місію вони зможуть виконувати успішно, але потребують науково-методичного супроводу й належної оцінки їхньої роботи.

Література.

1. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні - інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. - Київ : Грамота, 2005. - 448 с.

2. Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління : посібник / О. М. Онаць, Л. М. Калініна, за наук. ред.

Л. М. Калініної. – Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. – 64 с.

3. Педагог професійної школи : методичний посібник / авт. кол. : Нестерова Л. В., Лузан П. Г., Манько В. М., Герлянд Т. М., та інші. – Київ : Педагогічна думка, 2012. – 200 с.

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАМОВНИКІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Онищук Л. А.,

доктор педагогічних наук,

головний науковий співробітник відділу інновацій

та стратегії розвитку освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

До сьогодні електронний підручник як засіб самоосвітньої діяльності попри його переваги над паперовим масово не застосовується учасниками освітнього процесу. Це пояснюється тим, що укладачі електронного посібника не повною мірою дотримуються дидактичних засад щодо конструювання його змісту, які визначають закономірності навчання і самоосвітньої діяльності замовників загальної середньої освіти. Іншими словами сучасний електронний посібник, функціональним призначенням якого є розширення інформаційних можливостей паперового підручника, реалізація дидактичних принципів інтерактивності та наочності освітньої діяльності, підвищення рівня оперативності щодо одержання навчальної інформації, створення сприятливих передумов для закріплення й узагальнення отриманих знань, застосування різних видів контролю якості щодо їх засвоєння, формування умінь і навичок використання отриманих знань на практиці, не задовольняє освітні потреби його безпосередніх користувачів [2, с. 134].

У вітчизняній і зарубіжній літературі вченими детально висвітлено вимоги до електронного підручника. Першу і найбільш важливу групу становлять вимоги до навчального матеріалу. Увагу учасників освітнього процесу зосереджено на повноті й необхідності особливого способу його викладу - структуруванні матеріалу [1] як важливої дидактичної основи не лише успішного засвоєння замовниками освіти знань, але й відбору їх у заданій або прийнятій укладачем підручника системі.

Друга група вимог відноситься до організації навчання замовників освіти за допомогою електронного підручника, які зобов'язані у визначеній послідовності опрацювати його текст. У електронному підручнику мають бути представлені: різні варіанти вивчення курсу, що забезпечить індивідуалізацію навчання; інструкції щодо їх кваліфікованого використання; надані можливості імітації різних форм навчальних занять, включаючи пояснення нового матеріалу з використанням голосових і візуальних образів.

Третя група включає вимоги, які відносяться до організації й отримання зворотного зв'язку, контролю засвоєння знань і тестування замовників освіти. Згідно з цими вимогами електронний підручник повинен забезпечувати як неперервний, так і покроковий режим освітньої діяльності: кожний її фрагмент має закінчуватися вправами і різними видами контролю щодо засвоєння знань.

Четверта група включає вимоги щодо програмного забезпечення [3], зокрема такі як кваліфіковане використання методично обґрунтованого екранного дизайну та інтерфейсу [4], необхідність запровадження в процесі освітньої діяльності інтерактивного діалогового режиму у взаємодії її учасників, мультимедійне забезпечення інформаційного матеріалу електронного підручника, фрагменти «живих» лекцій досвідчених викладачів і вчителів із використанням наочності, додаткової відео- аудіоінформації, анімації, голосу.

Укладачі сучасного електронного посібника мають ураховувати дидактичні можливості комп'ютера, оскільки комп'ютеризація освітнього процесу актуалізує проблему визначення того, які педагогічні системи допускають реалізацію освітньої мети шляхом оптимального використання комп'ютера учасниками освітнього процесу, а які ні. Окрім того, необхідно дослідити проблему раціонального поєднання можливостей комп'ютера та підручника на уроці в